

8

PREDPOMNILNIKI

BRANKO ŠTER

OSNOVA PO KNJIGI - DUŠAN KODEK: ARHITEKTURA IN ORGANIZACIJA
RAČUNALNIŠKIH SISTEMOV

Lokalnost pomnilniških dostopov

- Tipično je, da programi večkrat uporabijo iste ukaze in operande in da pogosteje uporabljajo ukaze in operande, ki so v pomnilniku blizu trenutno uporabljanim
 - tipičen program 90% časa uporablja samo 10% ukazov
- Lokalnost pomnilniških dostopov močno vpliva na arhitekturo današnjih računalnikov
 - omogoča, da GP zamenjamo s **pomnilniško hierarhijo**

➤ Štirinivojska pomnilniška hierarhija

- M_1 : predpomnilnik 1. nivoja (SRAM)
- M_2 : predpomnilnik 2. nivoja (SRAM)
- M_3 : GP (DRAM)
- M_4 : pomožni pomnilnik (magnetni disk)

➤ Pomnilniški prostor nivoja i je (v principu) podmnožica prostora na nivoju $i+1$

- Če informacije ni v M_1 , se naredi dostop do M_2 ; če je tudi v M_2 ni, se naredi dostop do M_3 , ...
- To se izvaja samodejno (ne da bi moral programer skrbeti za to)

➤ Zaporedje naslovov $A(1), \dots, A(N)$

- pri N dostopih do pomnilnika je število različnih naslovov mnogo manjše od N

➤ 2 vrsti lokalnosti:

1. Prostorska

- zaporedje ukazov je večinoma na zaporednih lokacijah
- podatkovne strukture (npr. polja) se običajno obdeluje po zaporednih indeksih

2. Časovna

- zanke, začasne spremenljivke

Pomnilniška hierarhija

- Iz glavnega pomnilnika CPE jemlje ukaze in operande in vanj shranjuje rezultate
- Pomembni sta velikost in hitrost
 - velikost, da lahko rešujemo velike probleme
 - hitrost, da CPE ni treba čakati
- Oboje si nasprotuje
 - velik in hiter pomnilnik bi bil zelo drag
- GP: DRAM (dovolj poceni tehnologija za velik pomnilnik)
 - SRAM je predrag za GP

- Hitrost pomnilnikov DRAM se (tekom let) povečuje bistveno počasneje od hitrosti CPE
 - To vrzel je treba nekako premostiti, sicer CPE večino časa čaka na pomnilnik
- Zato se (poleg GP, ki je velik in relativno počasen) uporablja še majhen in hiter pomnilnik, ki mu rečemo **predpomnilnik** (cache)
 - le-ta je narejen v tehnologiji SRAM
- Če bi bili naslovi, ki jih generirajo CPE in V/I naprave, porazdeljeni naključno, ne bi pridobili ničesar
 - ker pa velja princip lokalnosti, se doseže bistveno povečanje hitrosti

Pomožni pomnilnik

- Pomnilniška hierarhija vključuje tudi *pomožni pomnilnik* (oz. sekundarni, masovni). Kakšna je razlika?
 - Do GP ima CPE **neposreden dostop** (tako, da poda naslov pomnilniške besede)
 - pri pomožnih pomnilnikih je dostop **posreden** preko V/I ukazov, ki najprej prenesejo zahtevano besedo v GP, šele nato je možen neposreden dostop
- Zakaj je potreben pomožni pomnilnik?
 - cena enega bita na magnetnem disku je ~100x nižja kot v GP
 - vsebina je obstojna

- Bit je najmanjša enota informacije
 - shranjen je v eni pomnilniški celici, ki ima lahko 2 stanji (0, 1)
 - nekatere tehnologije sicer uporabljajo več stanj, vendar so manj zanesljive
- Danes so GP izključno elektronski, natančneje polprevodniški (iz integriranih vezij, tj. čipov)

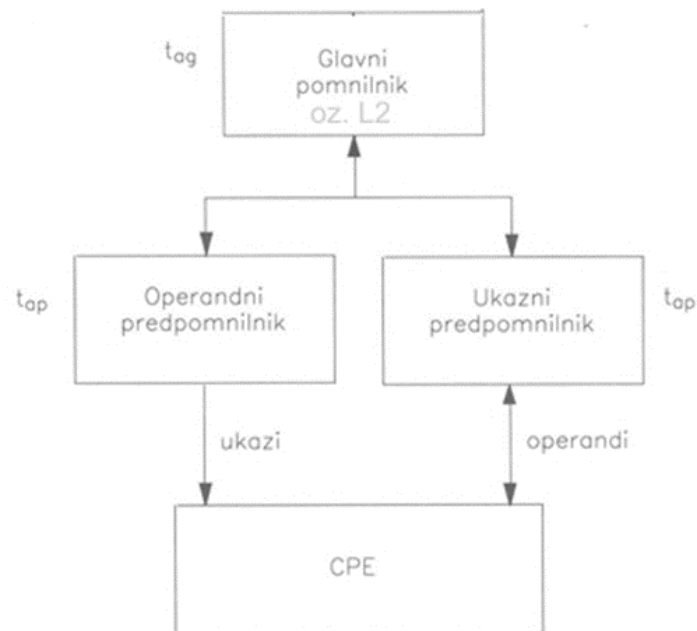
Predpomnilnik

- PP hrani določene podatke, ki so tudi v glavnem pomnilniku
 - vsebina PP je podmnožica vsebine GP
- Pogosto imamo 2 ali 3 nivoje predpomnilnika:
 - L1 (level 1) je manjši in hitrejši in je kar na čipu CPE
 - L2 je malo večji in malo počasnejši (danes običajno tudi na CPE)
 - L3 je večji in počasnejši (običajno ni na CPE)
 - še vedno pa hitrejši od DRAMa

- Pri cevovodnih CPE (ki so danes običajne) je PP (zaradi potrebe po istočasnem dostopu do ukazov in operandov pri cevovodu) razdeljen v dva dela (nehomogeni PP):
- ukazni in operandni (to velja za L1; L2 pa je običajno homogen)
 - podatkovna pot do PP je širša (128 ali 256 bitov)

a) Homogen predpomnilnik

b) Nehomogen predpomnilnik

- Zadelek: Kadar je naslov, do katerega se želi dostopiti, v PP
- Zgrešitev: sicer
 - v določenih primerih (npr. 2% dostopov) iskane besede ni v PP
 - v tem primeru je treba iz GP v PP prenesti nov blok besed (blok vsebuje iskano besedo), kar traja dolgo
- Vzemimo zaenkrat, da imamo samo L1
 - t_{ap} ... čas dostopa do PP
 - t_{ag} ... čas dostopa do GP
- Razmerje t_{ag}/t_{ap} je lahko tudi do nekaj sto
- Velikost PP je do 1% velikosti GP
 - Kako lahko sploh pričakujemo, da bo iskana informacija dovolj pogosto v PP?
 - Razlog je v lokalnosti

➤ Uspešnost delovanja PP merimo z **verjetnostjo zadetka** (hit ratio) H

- Kadar je naslov, do katerega se želi dostopiti, v PP, imamo zadetek, sicer zgrešitev (verjetnost $1-H$)
- H izmerimo s štejetjem pomnilniških dostopov, pri katerih pride do zadetka

$$H = N_p / N = N_p / (N_g + N_p)$$

N_p ... število zadetkov

N_g ... število zgrešitev ($=N-N_p$)

- H je običajno celo večji od 0,95

➤ Čas dostopa

$$t_a = t_{ap} + (1-H)t_{ag}$$

- Treba pa je upoštevati, da se pri zgrešitvi ne prenese samo beseda, ampak celoten PP blok!
- Zato je bolje uporabiti enačbo

$$t_a = t_{ap} + (1-H)t_B$$

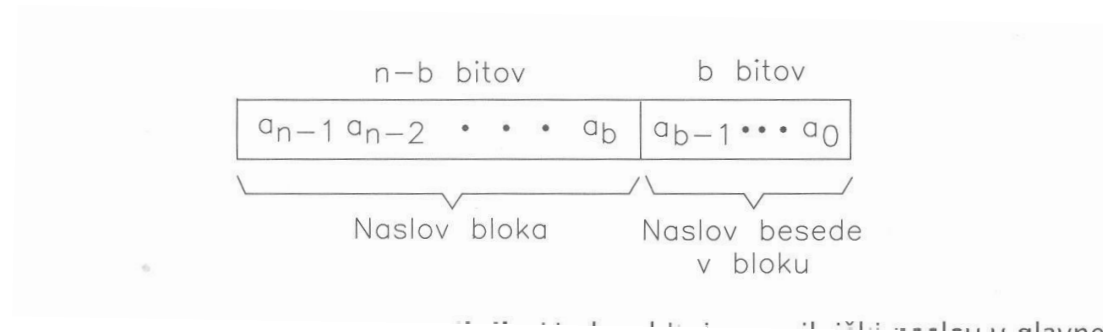
t_B ... čas za prenos bloka oz. **zgrešitvena kazen**
(miss penalty) (10-100 urinih period)

Pozor: *miss penalty* ima lahko tudi druge pomene!

- Možno je definirati področja v GP, katerih besede se nikoli ne prenesejo v PP (*uncacheable* področja)
 - dostop do besede v takem področju je vedno zgrešitev
 - beseda se nikoli ne prenese v PP
 - npr. pri računalnikih, ki uporabljajo pomnilniško preslikan V/I, se določeni pomnilniški naslovi nanašajo na registre V/I naprav
 - pisanje v te registre povzroči odziv naprave

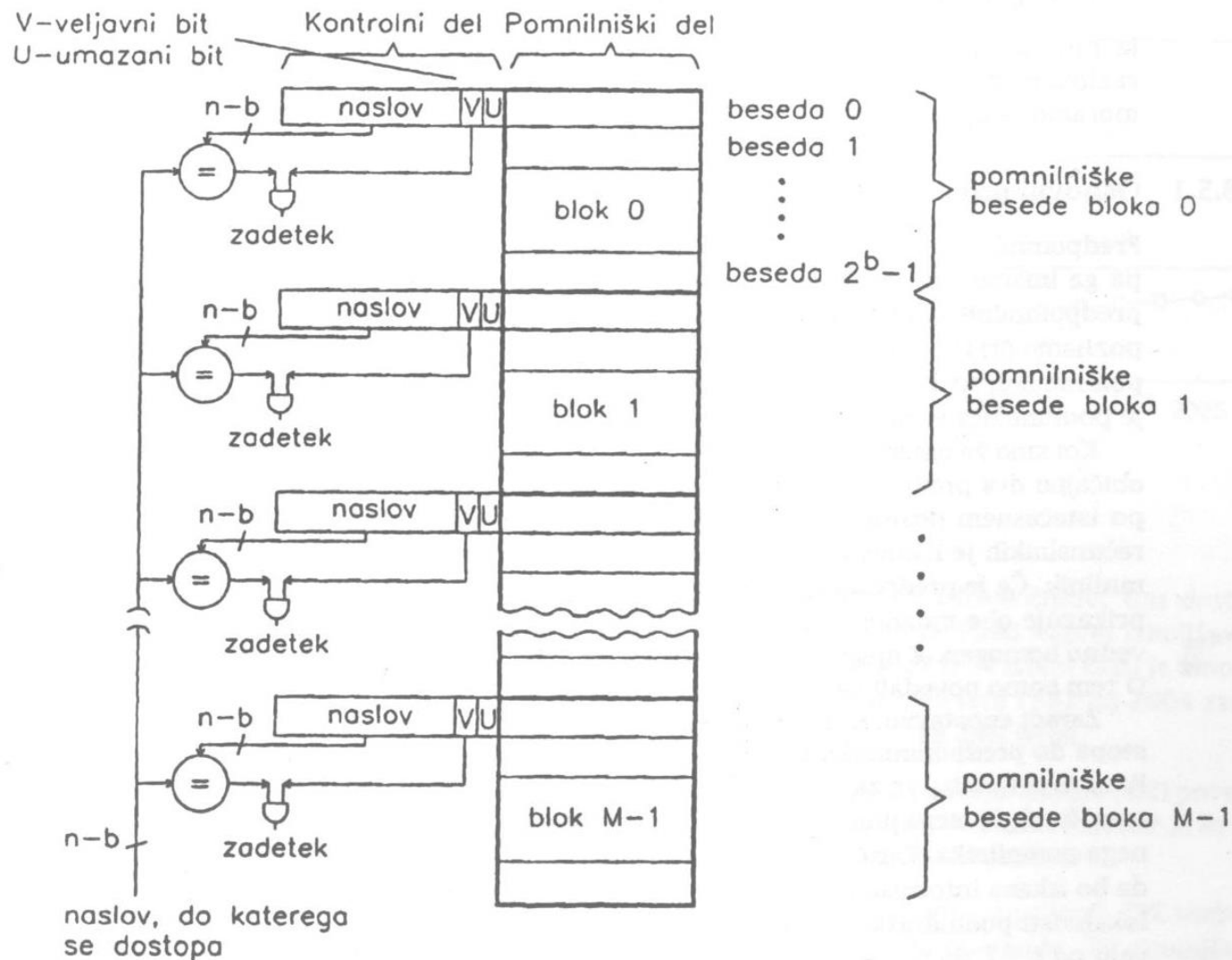
- Ker je vsebina PP podmnožica vsebine GP, mora predpomnilnik (poleg vsebine) vsebovati tudi naslove besed
- Zato je sestavljen iz dveh delov:
 - **kontrolni** in
 - **pomnilniški** del
- Pomnilniški del je razdeljen na **bloke** (po $B=2^b$ pomnilniških besed, $b=3-8$)
 - bloku se reče tudi **predpomnilniška vrstica** (cache line)
- Pomnilniški naslov:
 - Če je n -biten, rabimo v kontrolnem delu zgornjih $n - b$ bitov naslova
 - spodnjih b bitov določa besedo v bloku, zgornjih $n - b$ bitov pa naslov bloka

➤ Kontrolni del vsebuje informacijo, ki enolično opiše vsak blok:

- **naslov bloka** v glavnem pomnilniku (ang. **TAG**)
 - pove, kateri del GP je trenutno v bloku (rečemo, da je *preslikan* v PP)
- običajno pa še **veljavni** in **umazani bit**
 - veljavni bit pove, ali je vsebina PP veljavna
 - V=1: je
 - V=0: ni → zgrešitev
 - umazani bit U se ob prenosu bloka v PP postavi na 0. Če pride do pisanja v blok, se postavi na 1.

Splošna zgradba predpomnilnika

- Naslov je n -biten
- Velikost bloka je $B = 2^b$ besed
 - prva beseda v bloku (beseda 0) ima vedno naslov, ki je mnogokratnik dolžine bloka
- Število blokov je M_b

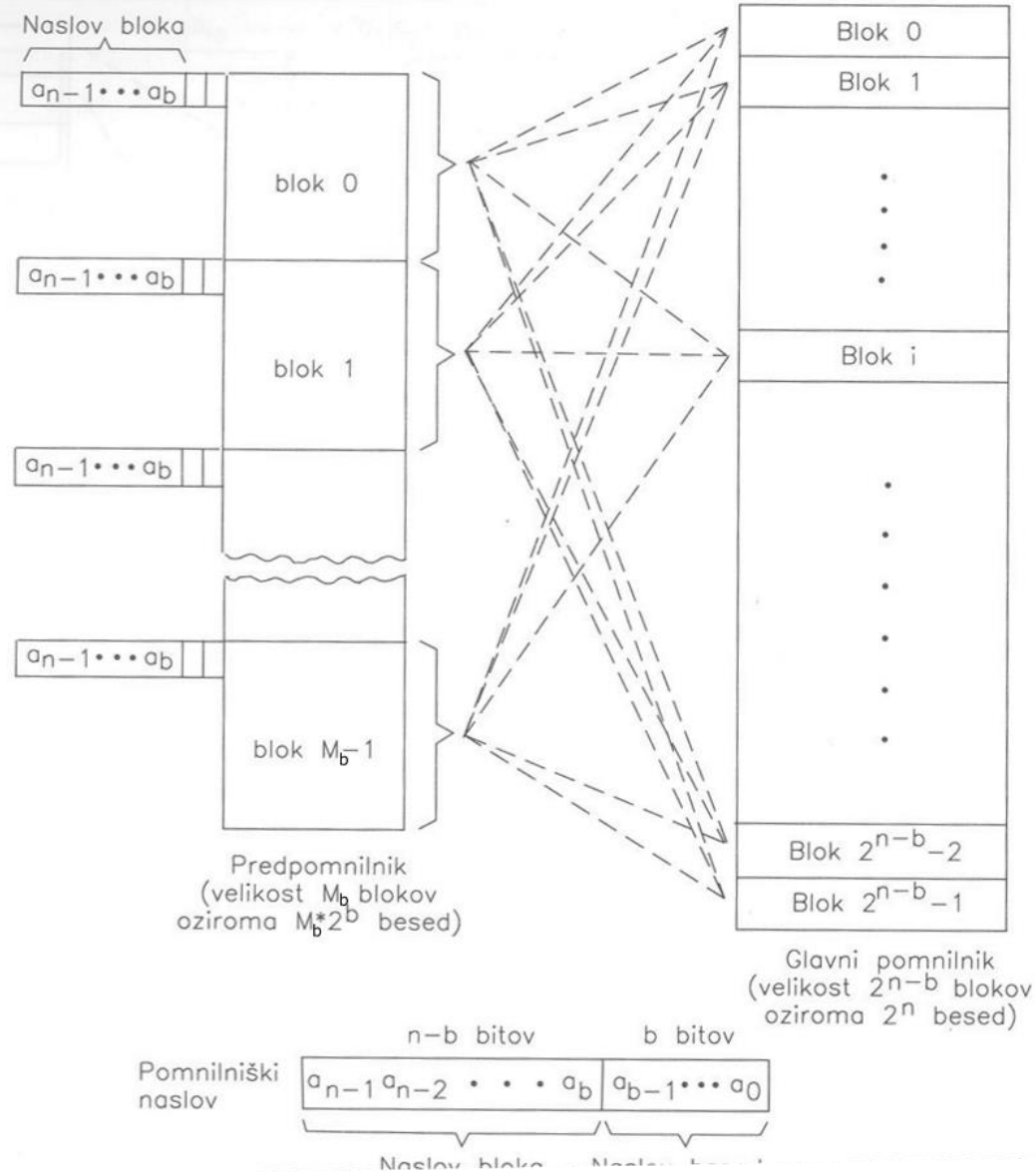
- Zgornjih $n - b$ bitov naslova se v PP primerja z naslovi v kontrolni informaciji vseh blokov
- če obstaja pri nekem bloku enakost, je zahtevana beseda v PP (zadetek); poleg tega mora biti še $V=1$
 - sicer imamo zgrešitev; potreben je dostop do GP; blok iz GP se prenese v PP
 - Če so vsi bloki zasedeni in veljavni, bo novi blok zamenjal enega od obstoječih (**zamenjava bloka**)
 - Ob zamenjavi se mora vsebina bloka, če se je spremenila, najprej prenesti v GP
 - Bit V se uporablja zato, ker včasih vsebina PP ni veljavna

- Primerjava zgornjih $n - b$ bitov naslova z vsebinami kontrolnih delov vseh blokov mora biti zelo hitra
- zato se uporabljajo omejitve pri preslikavi iz GP v PP: neka beseda iz GP se lahko shrani v vnaprej določeno (majhno) število blokov
 - glede na strogost te omejitve ločimo 3 vrste PP:
 - asociativni
 - set asociativni
 - direktni

Predpomnilniki glede na omejitve pri preslikavi

- Primerjavo zgornjih $n - b$ bitov lahko izvedemo z **asociativnim pomnilnikom**
 - pri le-tem poteka dostop preko vsebine
 - če damo na vhod kombinacijo bitov, se ta primerja z delom vsebine vsake besede
 - v primeru enakosti vrne celotno besedo
 - takemu PP rečemo asociativni PP (APP)
- Vsebina AP so naslovi v kontrolnem delu
 - kontrolni del je v bistvu kar AP
- Pri zadetku se nato naredi dostop do besede v bloku (določena z b biti)
- To je **čisti APP** - ni omejitev:
 - vsak blok PP lahko sprejme katerokoli besedo iz GP
 - čisti APP ima največji H
- Problem pa je v tem, da so veliki AP izjemno dragi
 - prav velikih pravzaprav sploh ni

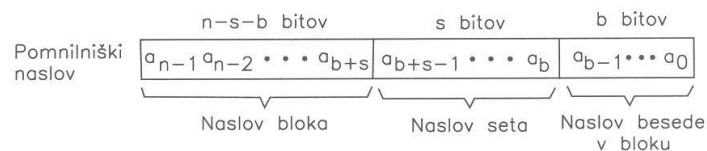
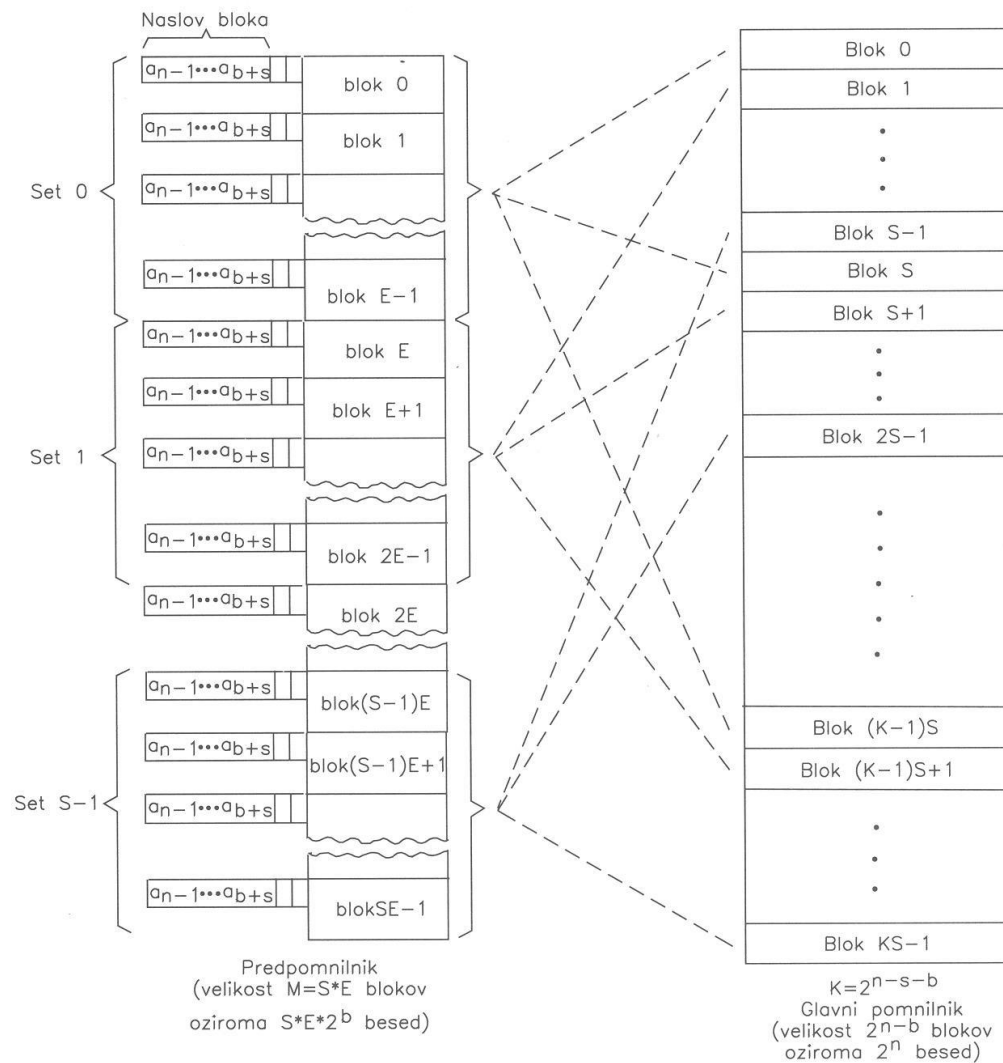
Čisti APP

- potrebno je veliko število primerjalnikov
 - npr. za PP s 100000 bloki bi potrebovali 100000 ($n-b$)-bitnih primerjalnikov (ogromno logike)

- Velik PP lahko naredimo le, če v preslikovanje naslovov vpeljemo omejitve
- Namesto enega velikega AP uporabimo več majhnih
- Tako dobimo **set-asociativni predpomnilnik (SAPP)**

SAPP

- SAPP je razdeljen na $S = 2^s$ setov, vsak set pa je majhen AP
- Število blokov v setu $E = 2^e$ je **stopnja asociativnosti** (običajno do 16)
 - to je velikost AP v setu (= št. primerjalnikov)
- Velikost PP je

$M_b = S * E = 2^{s+e}$ blokov oz.

$M = M_b * B = S * E * B = 2^{s+e+b}$ pomnilniških besed

➤ Pri SAPP se pojavi omejitev pri preslikovanju naslovov:

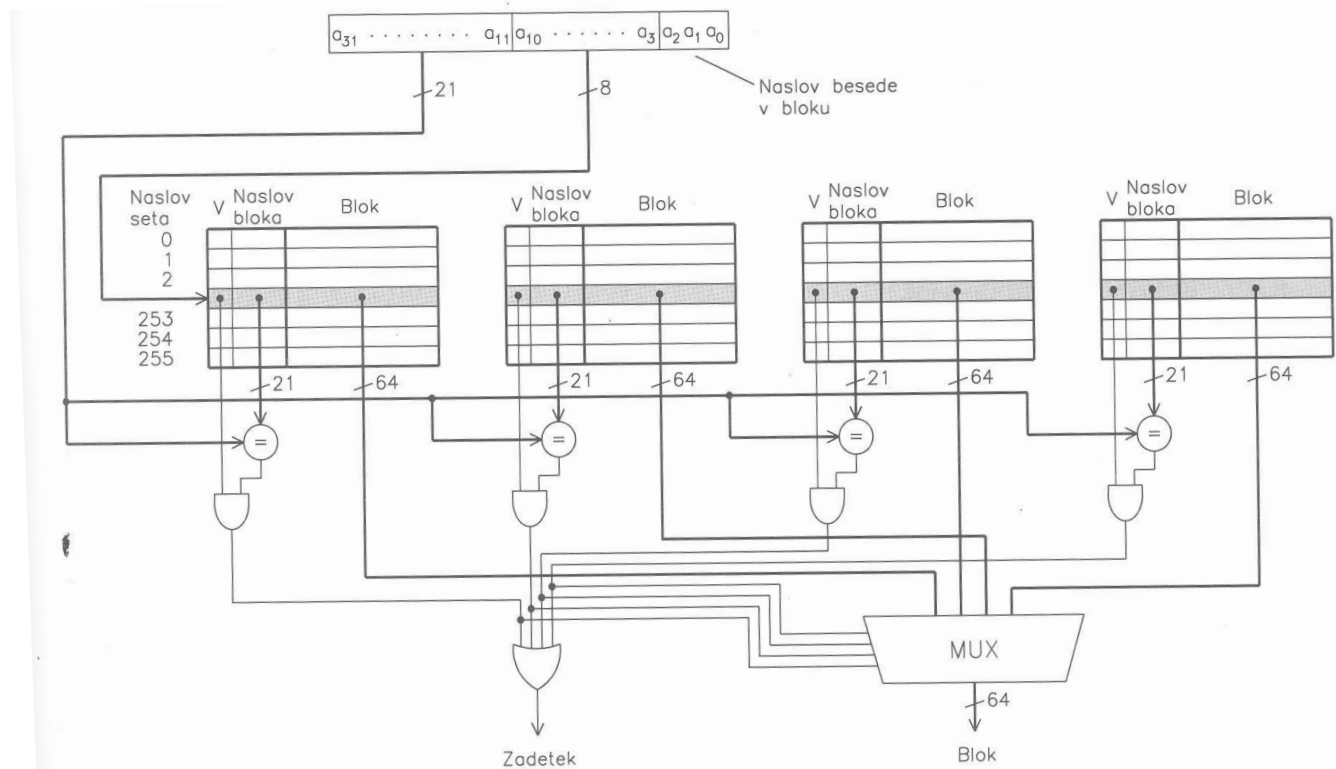
- za vsako besedo GP je vnaprej določeno, v katerega od setov se lahko preslika
 - to določajo naslovni biti $a_{b+s-1}, a_{b+s-2}, \dots, a_b$
 - ta naslov seta (SET) se imenuje tudi **predpomnilniški indeks** (cache index, CI)
 - če so ti biti 0,0,...,0, se lahko preslika v set 0
 - če so ti biti 0,0,...,1, se lahko preslika v set 1
 - itd.
 - naslov A_i se torej lahko preslika le v enega od blokov seta S_i

$$S_i = A_i(n-1 : b) \bmod 2^s$$

- Pri SAPP lahko s spreminjanjem E vplivamo na njegove lastnosti
- pri $S = 1$ ($s = 0$) je E enako M (čisti APP)
 - pri $E = 1$ ($e = 0$) je v vsakem setu le en blok (**Direktni PP**)
 - pri tem je torej za vsako besedo vnaprej določeno, v kateri blok se preslika
 - blok enak setu
 - potreben samo 1 primerjalnik

➤ Realizacija SAPP

- $n=32, b=3, e=2, s=8$
- Vsak izmed 256 setov ima 4 bloke, vsak blok 8 bajtov (=8x8=64 bitov)
- $M = 2^{13} = 8 \text{ KB}$

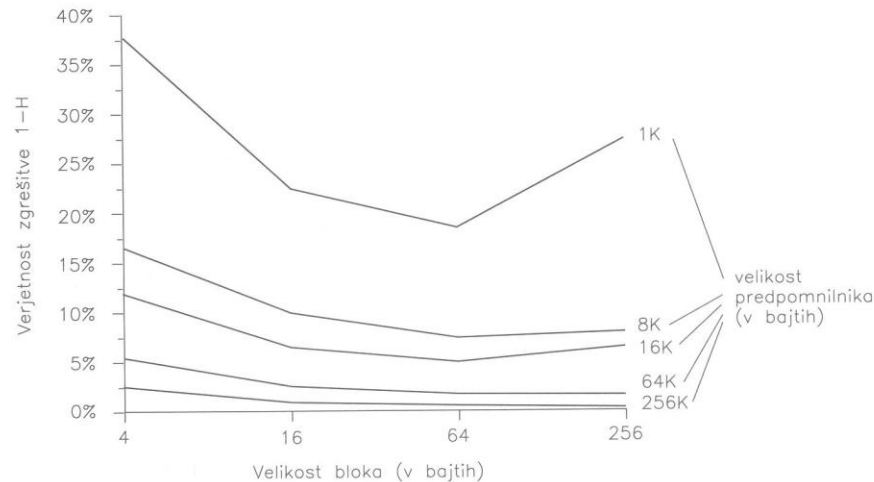

- Pri podani velikosti PP (M) se z E spreminja tudi H
 - manjši $E \rightarrow$ manjša cena in tudi manjši H

- *Predpomnilniško pravilo 2:1*
 - $(1-H)$ direktnega PP velikosti $M \approx (1-H)$ SAPP z $E=2$ velikosti $M/2$
 - izkustveno

➤ Kako velik naj bo blok?

- PP lahko povečujemo s povečevanjem E, S ali B
 - najlažje B
 - vsak blok ima eno kontrolno informacijo, kontrolni del pa je najbolj zapleten
- Pri dani velikosti PP:
 - če povečamo bloke, je boljša prostorska lokalnost, toda slabša časovna lokalnost, ker je blokov manj
 - 1-H se najprej zmanjšuje, nato pa začne naraščati

- toda 1-H ni edini parameter, ki vpliva na delovanje PP
 - pomembna je tudi zgrešitvena kazen t_B (čas prenosa bloka v PP)
 - sestavljena je iz latence in časa dejanskega prenašanja
 - pri večjem bloku je t_B večja
 - od nekod naprej lahko prevlada nad zmanjšanjem 1-H in poslabša delovanje PP
- t_B se lahko zmanjša tako, da se najprej prenese zahtevana beseda (CPE lahko takoj nadaljuje z delom), nato ostale (*requested word first*)

➤ Kateri blok naj se zamenja ob zgrešitvi?

- tudi to vpliva na 1-H
- 2 strategiji:
 1. Naključna.
 - enostavna za realizacijo
 2. LRU (Least Recently Used)
 - zamenja se blok, do katerega najdalj ni bil narejen dostop
 - izkoriščanje časovne lokalnosti
 - pri $E > 4$ zapletena realizacija

- pri večjih E naključna strategija
- pri $E = 2$ je 1-H pri naključni strategiji $\sim 1,1x$ večja kot pri LRU

Vpliv E in zamenjevalne strategije na 1-H (pri večjem PP sta oba vpliva manjša):

M	1-H					
	$E = 2$		$E = 4$		$E = 8$	
	LRU	Naključno	LRU	Naključno	LRU	Naključno
16K	5,2%	5,7%	4,7%	5,3%	4,4%	5,0%
64K	1,9%	2,0%	1,5%	1,7%	1,4%	1,4%
256K	1,2%	1,2%	1,1%	1,1%	1,1%	1,1%

➤ Pisanje

- branje je enostavnejše (in tudi bolj pogosto)
- pisanje v PP se lahko začne le, če je bil ugotovljen zadetek
- Kako se sprememba v PP odraža v GP:
 1. **Pisanje skozi** (*write through*)
 - vedno se piše v oba
 2. **Pisanje nazaj** (*write back*)
 - piše se samo v PP
 - pri zamenjavi je spremenjeni blok treba prenesti v GP
 - **umazani bit** (dirty bit) je 0 ob prenosu bloka v PP. Po pisanju v blok se postavi na 1.
 - pri zamenjavi se zapišejo v GP samo bloki z 1

- Pisanje nazaj:
 - hitrost
 - manj prometa z GP
 - ob zamenjavi bloka najhitrejši način pisanja v DRAM
- Pisanje skozi:
 - enostavno za realizacijo
 - vsebini PP in GP sta **skladni (koherentni)**
 - dobro za druge naprave

- **Pisalni izravnalnik (write buffer)**
 - vanj CPE shrani podatek, ki se bo (s pomočjo dodatne logike) vpisal v GP
 - s tem se odpravi čakanje zaradi hitrejšega pisanja v PP kot v GP
 - pri *pisanju skozi* je nujno potreben
- **Danes se uporablja pretežno pisanje nazaj**
 - uporablja se tudi pisalni izravnalnik
 - podoben je čistemu APP
 - pri pisanju CPE vedno preveri, če je beseda v enem od blokov v izravnalniku
 - umazani blok se piše v pisalni izravnalnik namesto direktno v GP
- **Pri pisanju tudi pri zadetkih rabimo 2 periodi**
 - najprej je potrebno branje
 - v bistvu je možna tudi le 1 perioda
 - na osnovi neke vrste cevovoda (več v knjigi)

■ Zgrešitve

- pri bralnih zgrešitvah se blok vedno prenese v PP (zamenja enega od obstoječih)
- pri pisalnih zgrešitvah 2 možnosti:
 - 1. Pisalna zamenjava** (write allocate)
 - prenos novega bloka v PP (podobno kot bri branju)
 - bolj običajno pri pisanju nazaj
 - bolj razširjena
 - 2. Pisanje naokrog** (write around, no write allocate)
 - zamenjava bloka samo v GP (ne v PP)
 - bolj običajno pri pisanju skozi

Vrste zgrešitev

➤ Vrste zgrešitev

1. Obvezne zgrešitve (compulsory misses), OZ

- reče se tudi zgrešitve prvega dostopa
- *kadar pride blok prvič v PP, je vedno obvezna zgrešitev*

2. Velikostne zgrešitve (capacity misses), VZ

- zaradi končne velikosti PP običajno ne more vsebovati vseh blokov, ki jih program potrebuje, zato prihaja do zamenjav blokov, ki so kmalu spet potrebni

3. Konfliktne zgrešitve (conflict misses), KZ

- zamenjava blokov, ki se preslikajo v isti set
- pri čistem APP jih ni
- *Konfliktne zgrešitve je tista, do katere ne bi prišlo, če bi bil PP čisti APP z zamenjevalno strategijo LRU*
- *Npr., direktni PP s 4 seti dostopa do blokov:*
 - $0(OZ), 1(OZ), 2(OZ), 3(OZ), 4(OZ), 1, 2, 3, 0(VZ), 4(VZ), 0(KZ)$

Vrste zgrešitev glede na M in E (Alpha, B=64, LRU, SPEC2000):

Velikost predpomnilnika v bajtih	Stopnja asociativnosti E	Skupna verjetnost zgrešitve 1-H	Deleži posameznih vrst (vsota = skupna verjetnost zgrešitve)					
			Obvezna zgrešitev		Velikostna zgrešitev		Konfliktna zgrešitev	
1K	1	0,191	0,009	5%	0,141	73%	0,042	22%
1K	2	0,161	0,009	6%	0,141	87%	0,012	7%
1K	4	0,152	0,009	6%	0,141	92%	0,003	2%
1K	8	0,149	0,009	6%	0,141	94%	0,000	0%
2K	1	0,148	0,009	6%	0,103	70%	0,036	24%
2K	2	0,122	0,009	7%	0,103	84%	0,010	8%
2K	4	0,115	0,009	8%	0,103	90%	0,003	2%
2K	8	0,113	0,009	8%	0,103	91%	0,001	1%
4K	1	0,109	0,009	8%	0,073	67%	0,027	25%
4K	2	0,095	0,009	9%	0,073	77%	0,013	14%
4K	4	0,087	0,009	10%	0,073	84%	0,005	6%
4K	8	0,084	0,009	11%	0,073	87%	0,002	3%
8K	1	0,087	0,009	10%	0,052	60%	0,026	30%
8K	2	0,069	0,009	13%	0,052	75%	0,008	12%
8K	4	0,065	0,009	14%	0,052	80%	0,004	6%
8K	8	0,063	0,009	14%	0,052	83%	0,002	3%
16K	1	0,066	0,009	14%	0,038	57%	0,019	29%
16K	2	0,054	0,009	17%	0,038	70%	0,007	13%
16K	4	0,049	0,009	18%	0,038	76%	0,003	6%
16K	8	0,048	0,009	19%	0,038	78%	0,001	3%
32K	1	0,050	0,009	18%	0,028	55%	0,013	27%
32K	2	0,041	0,009	22%	0,028	68%	0,004	11%
32K	4	0,038	0,009	23%	0,028	73%	0,001	4%
32K	8	0,038	0,009	24%	0,028	74%	0,001	2%
64K	1	0,039	0,009	23%	0,019	50%	0,011	27%
64K	2	0,030	0,009	30%	0,019	65%	0,002	5%
64K	4	0,028	0,009	32%	0,019	68%	0,000	0%
64K	8	0,028	0,009	32%	0,019	68%	0,000	0%
128K	1	0,026	0,009	34%	0,004	16%	0,013	50%
128K	2	0,020	0,009	46%	0,004	21%	0,006	33%
128K	4	0,016	0,009	55%	0,004	25%	0,003	20%
128K	8	0,015	0,009	59%	0,004	27%	0,002	14%

Rezultati

- Rezultati:
 - kaj opazimo za vsako od vrst zgrešitev?
 - pogostost obveznih neodvisna od M
 - delež le-teh zelo majhen, če se je program dolg
 - pogostost velikostnih pada z M
 - pogostost konfliktnih pada z E
- Kako bi zmanjšali vsako od 3 vrst zgrešitev:
 - obvezne: večji blok
 - vendar se lahko poveča zgrešitvena kazen
 - velikostne: večji PP
 - konfliktnne: večji E
 - vendar se lahko poveča čas dostopa

➤ Skladnost

- Problem **skladnosti PP** (cache coherency): vsebina bloka v PP se lahko razlikuje od vsebine v GP ali v drugih PP
 - treba je zagotoviti, da zaradi neskladnosti ne pride do napak
- En vzrok za neskladnost so prenosi med V/I napravami in GP
- Neskladnost pa se pojavlja tudi na računalnikih, ki imajo več CPE (oz. CPE jeder)

Primer

- Imamo procesor z ločenima UPP in OPP. Pomnilniška beseda je velikosti 1B(bajt). Pri delovanju nekega programa je procesor zaporedoma dostopal do podanih naslovov:
 - **0x1B1, 0x1C8, 0x3B5, 0x1D8, 0x7B9, 0x1A0, 0x1D7, 0x1B7, 0x3B5, 0x1A5.**
- OPP je SAPP
 - M = 256 bajtov,
 - B = 16 bajtov,
 - stopnja asociativnosti E = 2
 - zamenjalna strategija LRU
-
- Za vsak naslov določimo:
 - naslov bloka v GP ((n-b)-bitni)
 - št. (naslov) seta, v katerega se blok preslika
 - ali pride do zadetka ali zgrešitve (in katerega tipa je)
 - kateri blok v setu se zapolni ali zamenja (če pride do tega)

➤ Rešitev:

$M = \text{SEB},$

$S = M/EB = 256 / (2 \cdot 16) = 2^8 / 2^5 = 2^3 = 8 \text{ setov}$

$E = 2 \text{ bloka / set}$

Naslov hex	Naslov bin	Št. bloka v GP	Tag (oznaka)	Naslov seta (CI - cache index)	Blok v setu	Stanje seta CI (oznake blokov)	Zgrešitev / zadetek
0x180	0001 1000 0000	24(=3*8+0)	3	0	b0	3, -	OZ
0x1C8	0001 1100 1000	28	3	4	b0	3, -	OZ
0x0B1	0000 1011 0001	11	1	3	b0	1, -	OZ
0x188	0001 1000 1000	24	3	0	b0	3, -	Zadetek
0x142	0001 0100 0010	20	2	4	b1	3, 2	OZ
0x084	0000 1000 0100	8	1	0	b1	3, 1	OZ
0x247	0010 0100 0111	36	4	4	b0	4, 2	OZ
0x1C4	0001 1100 0100	28	3	4	b1	4, 3	KZ
0x446	0010 0100 0110	36	4	4	b0	4, 3	Zadetek
0x140	0001 0100 0000	20	2	4	b0	2, 3	KZ

➤ 8 zgrešitev (6 obveznih, 2 konfliktni) in 2 zadetka

- $H = 2/10 = 0,2 \text{ oz. } 20\%$
- Verjetnost zadetka pri predpomnilnikih v praksi je seveda večja (naš primer je karikiran, zaradi ilustracije)

Vpliv PP na hitrost delovanja CPE

- Čas izvrševanja programa:

$$CPEčas = (CPEperiode_{izvrš.} + CPEperiode_{čak.}) * t_{CPE}$$

$$CPEperiode_{izvrš} = I * CPI_{idealni}$$

$$CPEperiode_{čak} = N * (1-H) * K_Z$$

$$N = I * (1 + M_I)$$

$$CPEčas = I * (CPI_{idealni} + M_I * (1-H) * K_Z) * t_{CPE}$$

N_R ... število bralnih dostopov

N_W ... število pisalnih dostopov

N ... število vseh pom. dostopov

I ... število ukazov

H ... povprečna verjetnost zadetka

K_Z ... povprečna zgrešitvena kazen

M_I ... povprečno število operandnih pomnilniških dostopov na ukaz

$CPI_{idealni}$ predpostavi, da ni zgrešitev

➤ Če $H_R \neq H_W$:

$$CPEperiode_{\check{c}ak} = N_R * (1 - H_R) * K_{Z,R} + N_W * (1 - H_W) * K_{Z,W}$$

➤ Če $H_{UPP} \neq H_{OPP}$:

$$\text{Število zgr.: } N * (1 - H) \rightarrow I * (1 - H_{UPP}) + I * M_I * (1 - H_{OPP})$$

$$\text{Verj. zgr.: } 1 - H = 1 - H_{UPP} + M_I * (1 - H_{OPP})$$

$$CPEperiode_{\check{c}ak} = (I * (1 - H_{UPP}) + I * M_I * (1 - H_{OPP})) * K_Z$$

➤ Primer 1

- $f_{CPE} = 300 \text{ MHz}$
- ločen ukazni in operandni PP
- $CPI_{idealni} = 2$ (izmerjen na nekem programu)
- 36% pomnilniških dostopov na ukaz (pri tem programu)
- verjetnost zgrešitve v ukaznem PP = 2%
- verjetnost zgrešitve v operandnem PP = 4%
- DRAM: prvi dostop 60ns, naslednji trije po 10ns
- PP: 256-bitni blok, 64-bitna podatkovna pot do DRAMa
- Za koliko zgrešitve upočasnijo delovanje računalnika?

Prenos bloka zahteva 4 64-bitne prenose, torej 90ns

- zgrešitvena kazen torej 27 period ure

$$CPE_{periode_{\check{c}ak,UPP}} = I * (1-H) * K_Z = I * 0,02 * 27 = 0,54 * I$$

$$CPE_{periode_{\check{c}ak,OPP}} = I * M_I * (1-H) * K_Z = I * 0,36 * 0,04 * 27 = 0,39 * I$$

Skupno je čakalnih period $0,93 * I$

$$CPI = 2,93$$

$$Upočasnitev = CPI / CPI_{idealni} = 2,93 / 2 = 1,47$$

➤ Primer2

- $f_{CPE} = 600\text{MHz}$
 - hitrost obeh PP ustrezno večja
- ostalo enako

$$\begin{aligned} & CPEperiode_{\text{čak,UPP}} + CPEperiode_{\text{čak,OPP}} \\ &= 1 * 0,02 * 54 + 1 * 0,36 * 0,04 * 54 = 1,86 * 1 \\ & CPI = 3,86 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} & Upočasnitev = CPI / CPI_{idealni} = 3,86 / 2 = 1,93 \\ & CPI_1 * t_{CPE1} / CPI_2 * t_{CPE2} = 2,93 * 2 / 3,86 = 1,52 \end{aligned}$$

Računalnik z 600MHz uro je (v našem primeru) le 1,52 krat hitrejši od tistega z 300MHz (zaradi PP)!

- Škoda zaradi zgrešitev se povečuje
 - s f_{CPE}
 - zgrešitvena kazen se meri v številu period ure
 - pa tudi z zmanjšanjem CPI
 - npr. zaradi povečane paralelnosti
- Zgrešitveno kazen lahko zmanjšamo tudi z uvedbo L2

$$CPE_{periode_{\check{c}ak}} = N * (1 - H_{L1}) * K_{Z,L1}$$

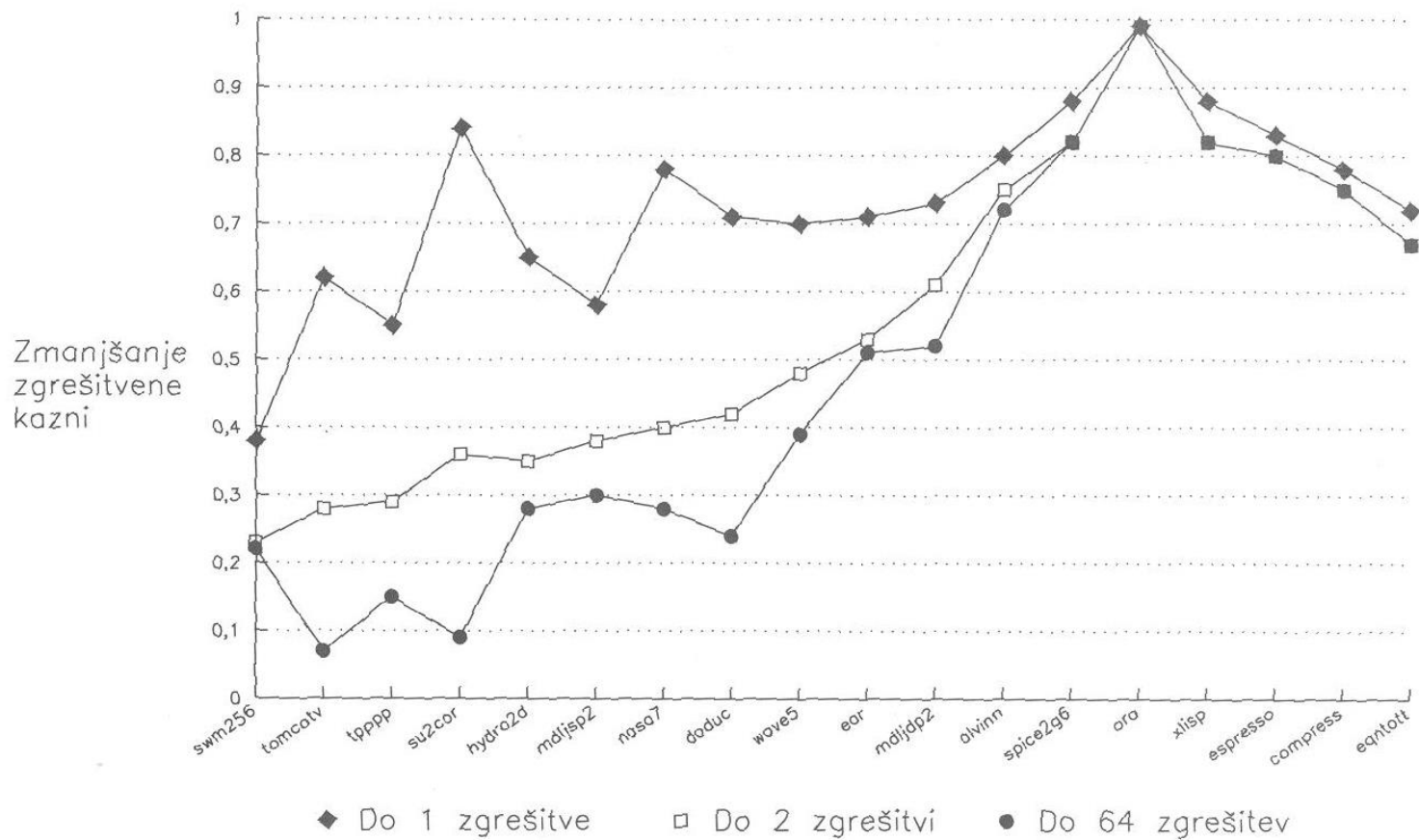
$$K_{Z,L1} = t_{B,L2} + (1 - H_{L2}) * K_{Z,L2}$$

- $t_{B,L2}$... čas prenosa bloka iz L2 v L1 pri zadetku v L2
- H_{L2} je lokalna verjetnost zgrešitve (pogojna verjetnost, pogoj je zgrešitev v L1)
 - Do L2 se dostopa, kadar je v L1 zgrešitev
- Globalna verjetnost zgrešitve na nivoju L2 je $(1 - H_{L1}) * (1 - H_{L2})$

➤ Načini za zmanjševanje zgrešitvene kazni

- Na izgubo hitrosti vplivata $1-H$ in t_B
 - zmanjšanje $1-H$: večji PP, večji E, ustrezen B, dobra zamenjevalna strategija
 - zmanjšanje t_B : vrstni red prenosa besed v bloku, L2
 - so pa danes tudi druge možnosti:
 1. **Vnaprejšnji prevzem bloka** (block prefetch)
 - pri prenosu bloka k v PP se prebereta še npr. bloka $k+1$ in $k+2$ in shranita v **bralni izravnalnik** (read buffer), do katerega se da hitro dostopiti
 1. **Neblokirajoči PP** (nonblocking cache)
 - med zamenjavo bloka PP deluje naprej in CPE lahko špekulativno izvršuje naslednje ukaze
 - načinu delovanja se reče *zadetek pod zgrešitvijo* (hit under miss)
 - možno je tudi *zadetek pod večkratno zgrešitvijo* (hit under multiple miss)

Razmerje zgrešitvene kazni neblokirajočega in blokirajočega PP:

Primer. Oglejmo si na praktičnem primeru, kako način dostopa do pomnilnika in predpomnilnikov lahko vpliva na CPEčas.

Množimo matriki **A** in **B**, obe velikosti 1000 x 1000 double (dvojna natančnost v plavajoči vejici), rezultat je **C**. Do elementov matrik dostopamo na dva različna načina.

```
#define N 1000
```

```
double **A = new double *[N];  
double **B = new double *[N];  
double **C = new double *[N];
```

```
for (i = 0; i < N; i++) {  
    A[i] = new double[N];  
    B[i] = new double[N];  
    C[i] = new double[N];  
}
```

```
a)  for (i = 0; i < N; i++)  
        for (j = 0; j < N; j++)  
            for (k = 0; k < N; k++)  
                C[i][j] += A[i][k] * B[k][j];
```

V primeru a) do j-tega stolpca (vektorja) matrike **B** dostopamo s stalnim menjavanjem blokov PP, medtem ko je dostop do i-te vrstice matrike **A** zaporeden.

```
b)  for (i = 0; i < N; i++)  
      for (j = 0; j < N; j++)  
          Bt[i][j] = B[j][i];  
  
      for (i = 0; i < N; i++)  
          for (j = 0; j < N; j++)  
              for (k = 0; k < N; ++k)  
                  C[i][j] += A[i][k] * Bt[j][k];
```

V primeru b) najprej matriko **B** transponiramo, zato da pri dostopanju do stolpca ne skačemo med različnimi bloki PP.

Poskus smo izvedli na računalniku s procesorjem Intel Core i7-4790 @ 3.6 GHz, 8 GB RAM, in predpomilniki s podatki spodaj:

Cache:	L1 data	L1 instruction	L2	L3
Size:	4 x 32 KB	4 x 32 KB	4 x 256 KB	8 MB
Associativity:	8-way set associative	8-way set associative	8-way set associative	16-way set associative
Line size:	64 bytes	64 bytes	64 bytes	64 bytes
Comments:	Direct-mapped (lasten enemu jedru, ne direktni v smislu 1-way!)	Direct-mapped	Non-inclusive Direct-mapped	Inclusive Shared between all cores

V prvem primeru dobimo CPEčas okrog 5 s, v drugem okrog 2 s (pohitritev torej kar **2.5**).

Še enostavneje pa je, da dostopamo z zankami v spremenjenem vrstnem redu.
Npr.:

```
for (i = 0; i < N; i++)  
    for (k = 0; k < N; k++)  
        for (j = 0; j < N; j++)  
            C[i][j] += A[i][k] * B[k][j];
```

V tem primeru do matrik v notranji zanki (j) dostopamo po vrsti, ker se matrikama C in B spreminja drugi indeks (j), kar pomeni, da gre po sosednjih elementih -> prostorska lokalnost!